

Trys ekspertų rekomendacijos saugiam balsavimui internetu

Siekiant sukurti visuomenės pasitikėjimą ir užtikrinti numatomos balsavimo internetu sistemos saugumą ir tinkamumą naudoti demokratinuose rinkimuose, sistemos įgyvendintojams rekomenduojama laikytis šių principų:

1. Išskirtinis skaidrumas, atsakomybė ir kompetencija

Dėl unikalių techninio saugumo iššūkių ir jo reikšmės demokratinio proceso teisėtumui, balsavimas internetu yra aukštos rizikos projektas, todėl jį įgyvendinant turi būti vadovaujamas išskirtinio skaidrumo, atsakomybės ir kompetencijos principais.

Informacinės sistemos programinis kodas, saugumo protokolas bei visi su balsavimo internetu įgyvendinimu ir eiga susiję procesai turi būti detaliam aprašyti, o šie aprašai patalpinti viešai ir prieinami peržiūrėti kiekvienam rinkėjui.

Politiniu lygiu taip pat būtinas tarppartinis sutarimas dėl būsimos sistemos reikalingumo ir saugumo.

2. Laipsniškas diegimas ir nuolatinė nepriklausoma priežiūra

Prieš balsavimo internetu įteisinimą turi būti palikta pakankamai laiko sistemos kūrimui, testavimui ir pilotiniams projektams realistinėmis sąlygomis prieš pritaikant sistemą pilnu mastu. Rekomenduotina balsavimą internetu įgyvendinti tikruose rinkimuose ne anksčiau nei 2019-aisiais metais per savivaldybių tarybų arba Europos parlamento rinkimus.

Turi būti numatytas išsamus (nuolatinis) balsavimo internetu sistemos ir susijusių procesų kokybės vertinimas ir koregavimas, susidedantis iš audito ir projekto valdymo. Tai turi atlikti nuo tiekėjo ir atskirų politinių partijų nepriklausomas, tinkamas technines kompetencijas turintis priežiūros organas, sugebantis *savarankiškai* suprasti, prižiūrėti ir, esant reikalui, koreguoti sistemos kūrimo bei administravimo procesus jų eigoje.

Yra šalių (Norvegija, Estija), jau turinčių sprendimus daugeliui esminių techninių iššūkių. Šių šalių gerą patirtimi turėtų pasinaudoti ir Lietuvos valstybė, diegdama tik naujausius ir visuotinai pasiteisinusius sprendimus.

3. Išsamus veikimo principų išdėstymas

Siekiant sudaryti galimybes visuomenei ir Seimui įsitikinti būsimos sistemos saugumu ir patikimumu, būtina nedelsiant detalizuoti būsimos sistemos veikimo principus ir parametrus. Visuomenei ir Seimui vienu paketu turi būti teikiami svarstyti: įstatymo projektai, tvarkos aprašai, būsimos sistemos techninė specifikacija bei kiti susiję dokumentai (jei tokių yra).

Siekiant numatomos sistemos skaidrumo ir stabilumo, įstatyme būtina detalizuoti numatomos sistemos veikimo principus ir parametrus bei balsavimo, skaičiavimo ir kitų susijusių procesų eigą (protokolą) analogiškai taip, kaip yra numatyta balsavimo popieriniais biuleteniais atveju (pavyzdžiui, Seimo rinkimų įstatymo 66 straipsnis).

Šiuo metu pateiktuose įstatymo projektuose (XIIP-[1835](#), [1836](#), [1837](#), [1838](#), [1839](#)) ypač reikalinga detalizuoti nuostatas, pagal kurias esminiai sistemos saugumą ir patikimumą lemiantys veiksniai paliekami nustatyti Vyriausiosios rinkimų komisijos tvarkos aprašu (konkrečiai: XIIP-1839 11 str. 1 d. ir 6 d., 14 str. 1 d., ir atitinkamos dalys kituose įstatymo projektuose).

Šiose gairėse pateikiama balsavimo internetu ekspertų Lietuvoje įvardinti esminiai principai ir sąlygos, kurios turi būti įgyvendintos, siekiant užtikrinti numatomos balsavimo internetu sistemos saugumą, patikimumą ir tinkamumą naudoti demokratiniuose rinkimuose.

Gairės buvo paruoštos pagal konferencijos “Balsavimas internetu: techniniai iššūkiai ir galimi sprendimai”, vykusios sausio 15 d. Vilniuje, medžiagą. Konferencijoje dalyvavo Estijos ir Norvegijos balsavimo internetu sistemų kūrėjai bei pagrindiniai šios srities specialistai Lietuvoje - programuotojai, politikai, valstybinių institucijų ir privačių kompanijų atstovai. Konferenciją organizavo JPP “Kurk Lietuvai” ir Transparency International Lietuvos skyrius.

Gairės buvo parengtos konferencijos dirbtuvių metu ir vėliau nuotoliniu būdu derinant dokumentą su konferencijos dalyviais. Tikimės, kad jos įneš daugiau aiškumo visuomenėje ir tarp politikų apie balsavimo internetu rizikas ir galimus jų sprendimus.

Pilną gairių ir rekomendacijų dokumentą galima paskaityti čia:

<http://balsavimasinternetu.lt/gaires/>